

прикљученија

Сунчица Денић

АПРИЛ

АПРИЛ – 2001.

Нађох се, не знам откуда и како поред Железничке станице у Косову Пољу. Сама. Не памтим када сам ту била, мада ми је детињство и младалаштво везано за тај простор. Недалеко од Железничке станице је моја основна школа „Аца Маровић”. Такође, недалеко је и зграда Месне канцеларије у којој је радио мој отац, где сам ишла да се надишем неког тешког и историјског ваздуха, да се нагледам радног стола из прошлог века и, наравно, телефона, црног и незграпног, који би, кад би подигла слушалицу, на сигнал, *йу-йуу, йу-йуу*, учинио да добијем везу са целим светом. Ту је кућа чудноватог Фицка, Немца или Словенца, не знам, у чијем смо дворишту једном или два пута годишње продавали стоку, обично какво теле. Мајстор касапин крчмио га је у дворишту, а Фицко пунио шерпу крвљу младе животиње, седео отмено у хладовини и пио, и сладио се.

Ни то нисам разумела, али нисам на време стигла да га питам. Прво: кад сам била мала, бојала сам се, после нисам имала времена, а онда је он умро! Никога се нисам бојала као њега, потом једног Спасе из мог села (деде атлетичарке Соње Столић), који је увек носио огроман штап и стално грдио своје краве и клео их. Бојала сам се и Муратовог тулбета, јер сам једном, сасвим мала, сањала да је у њему ланцима чвр-

сто прикован Баш-Челик и тражио од мене воду. Као да је претпостављао да га нећу одбити. А знало се: ако испије ма и једну кап, вратиће му се снага. И... ето мене као виновника великога зла. После бих, кад год бисмо одлазили на споменик косовским јунацима, избегавала да посетим ту тајанствену грађевину, чини ми се, неоткључану од Муратовог удеса.

Но, свеједно, ја сам волела да одем код Фицкових. Његова жена Милева редовно ме је послуживала колачима и осталим посланицама, док сам им ја носила сир или што друго што би мајка послала. Волела сам да седнем испод њиховог огромног дуда. Имали су необичне столице са платненим наслоном, као да су из Беча. Волела сам одатле да слушам долазак и одлазак возова са станице.

Близу станице сам, не често додуше, али значајно и важно, одлазила код госпође Мице Зеленовић (мајке Радета Зеленовића, чуцака и свезналице у кинематографији) која би ми, за неки Ускрс, сашила халјину. То је радила више из обзира према мом оцу Михаилу, него из нужде. Сећам се, док би чекала неку интервенцију, да она скрати или сузи, њиховог шапутања и тихе псовке упућене власти. Били су добри пријатељи и антикомунисти. У једној од зграда, на првом спрату, близу Фицкових, живели су Нафија – Турчин и његова жена Драгица. Мислим да су били без деце. Често су ме водили да ми Нафија види грло и да неки лек. Био је апотекар. Ја сам им, повремено, односила сир или млеко. Кајмак су често јели код нас кући. Да! Многи су долазили у Угљаре на кајмак и погачу.

Како смо и колико везани били за Железничку станицу?

– Свакојачко и много! Звали смо је или само Железничка или само Станица. Кад бисмо без разлога прошетали до Косова Поља, јер село није покривало сва наша интересовања, ишли бисмо на Железничку. Поред ње су били киосци са штампом и добра посластичарница. Небројено пута смо одлазили у време доласка или поласка возова, гледали путнике и уживали.

Моћно је деловало обавештење преко разгласа: *Њујоркски воз Ајшина – Скопље – Косово Поље – Београд – Минхен, њолази одмах...* Увек сам имала некакав страх при покретању железничких полуга и точкава, као што сам се увек трзала на овај звиждук. Ту је уједно било и радости. После неколико година, као млад професор, становала сам близу Железничке станице у Клини, или Метохији, и увек чекала возове *из* или *за*.

Једном сам, кад већ није било тако мирно и сигурно на Косову, после 1981. године, изгубивши све аутобусе за Пећ и Клину, у недоба, кренула да шинобусом стигнем до Метохије. Било је незгодно време, била је ноћ, и било је врло непријатно да сама чекам. Већ сам осећала нелагодност и несигурност, а и страх од станичних мангупа, доконих и пијаних. Било је то путовање кроз ноћ, о чему често говорим ближњи-

ма. Да избегнем непријатности на станици, уђем, у последњем тренутку, у воз који је саобраћао на релацији Атина–Минхен. Требало је да идем само педесетак километара назад, западно, до Метохије, оним шинобусом на локалној линији: Косово Поље – Пећ. Али, остадох сама, онако девојачки унезверена, и чекање тог локалног било је много теже но било шта друго. Уђем, дакле, у овај, који иде за Минхен, седнем у топли купе. Било је већ неколико путника из Скопља. Причали су на македонском. Пријало ми је. Сиђем у Рашкој, сачекам воз из Београда који иде за Скопље, дођем до Косова Поља непосредно пре поласка шинобуса за Метохију. Мирно и достојанствено, пословно. Само је душа моја знала колико сам те ноћи одрасла или остарела.

И данас не могу засигурно да тврдим да сам баш у том шинобусу видела малог и старијег монаха, за кога сам касније сазнала да је епископ рашко-призренски Павле, садашњи патријарх српски. Тада ми то није толико значило. Али сам се, Бог ми је сведок, у незнању и окружењу дивљем које је било у том вагону, радовала калуђеру, његовој одежди, његовом миру, сигурна у његову заштиту.

С те Железничке станице одлазила сам у разна места, силазила на њу као неко или нико. Када сам се осамдесетих враћала из Украјине, после из Париза, Ластова, Ивањице и Умчара, када сам одлазила на сајмове књига, на истраживање са Младим истраживачима, када сам у Општинском суду у Београду, доказивала да сабрана дела Ива Андрића нисам добила, иако сам закључницу потписала, када сам говорила стихове тамо где је Железничка станица била мало већа и када сам се растајала и састајала са драгим бићима. Са станице у Косову Пољу, требало је да кренем за Бразил, и само што нисам кренула, али, ето, промених правац, према Истоку. Тако је било писано.

Увек сам се враћала.

И сада, свакодневно, када се чујем са сестром из Кузмина, провуче се та реч, то место, као судбинско моје полазиште. Каже, поново је почела пијаца код Железничке. Носе наше жене јаја, сир, млеко. Купују Цигани па препродају Шиптарима.

Ови још не долазе, каже. – Чувају се. Пијацу обезбеђује КФОР. Жене продају зимницу. Сјавиле су много, мислећи да ће млади да се врате из Србије. Нијих су ови могли да дођу, нијих су они могли да дошаљу. Макар неки динар да се узме. Није мирно, али друже нема. Ових ће дана ојетити да крену по два вагона од Косова Поља до Лешка, каже ми сестра. Имаће прајинју. Штетила шито за Ускрс нисмо били осигурани. Ниједно дејте нисам видела. Не само моји, нико од млађих није дошао, каже мирно сестра, а не пријављује да су јој за две године нестали готово сви зуби. То ми кажу они који су је видели. Тада упада зет, који је увек ведар и који увек има идеје. Каже да су на други дан Ускрса ишли у лов. На моје запрепашћење, како у лов, кад су се до јуче бојали у ба-

шту иза села да оду, јер им је суседно место Белаћевац, а после све до Проклетија су они.

Нема везе, каже, прејукне човек од самоће, чамошине и сираха. Пођосмо са њима према Белаћевиу, преко њива и свежих ораница. Никада нисам видео оvolико дивљих бусака и зечева. А две године нисмо ни мрнули. Мајку му, кажем, кад би могао да јукнем, да оћалим. Волим буку крила кад се јайо, прејлашено, вине. Душу дало за лов! Како нисмо смели да јуцамо, не смемо да носимо оружје, моћли смо само да јљујемо и јсујемо. То смо и радили.

Кад год се са сестрама чујем, питају ме како изгледам. Плаши ли се дете кад пуцају око Врања. Секирају се за нас. Кажу, *ми смо навикли на јо, али ви?*

Откако је све ово почело, оне не плачу. Раније би их и најмања несугласица у кући или нека мала непогода натерала да се јаве, да се изјадају, да се исплачу.

Сага, каже ми најстарија сестра Даница, само чекамо. Ја мислим да ни Боџ не зна шииа ће са нама.

Из дана у дан глас јој је тиши, спорији, речи су са више пауза. Раније су је звали Чкаља. Она је била задужена за смех и добро расположење. Нарочито је било забавно када се сви окупимо (нас осморо) а она препричава неки цртани филм. Ма, ништа екран! Њу је требало чути. На питање да ли је нешто боли, каже:

– Нишија ми није, само нисам добро. Можда од шичекивања. Од сираха... Дођоворимо се ја и Словенка, прва комишнка, када нам сви у кући засју, да изађемо у дворишине, поред жице и да чувамо сиражу. Не ћалимо свејло. Дођоварамо се звиждуком између шаке, као сове, завучемо се исјод дрвеја или између жбунова, и ћујимо. Не смемо да причамо да нас не оћкрију. Ојуда се виде свејла из Пришине, одовуд из Косова Поља, а и Уљаре има улично осветљење, кад има сирајује. Највише се ћлашимо са оне пришијевске сиране. Ћујимо ћако јо неколико саји, ја, кад видимо да је мирно, уђемо у куће. А и кад засјим, јо није сан. Трњем се сваки час и јоћгледам око себе.

Велика је навалица за куповину као и велике паљевине кућа и велики притисак на људе био управо на станици, око раскрснице и горе, на улазу, код цркве. Стратешки, то су најважније тачке. Зато и толико муке и претње. И убиства. Тачно се, кажу, зна где купују они из Прешева, из Медвеђе, из Бујановца. Ретко да је коју кућу купио неко из Приштине или ових суседних села.

Колико ми знамо, кажу ми браћа, нема оних који су одавде или које јознајемо. То раде и са сјановима у Пришине. Веровајно им је нејријайно, знајући да не кујују уз алал.

Нађох се ја ноћас, у сну, не знам откуда и како испред Железничке станице у Косову Пољу. Сама. Људи, необично много људи и необично много различитих лица. Непознатих. Журим да аутобусом одем до Приштине. Раније су аутобуси саобраћали на десет минута, некада и чешће. Сада ретко, па и кад крену са прве станице, железничке, препуни су. Већ неколико не стижем, већ ми оду за длаку, већ се примећује да много журим. Такође се већ стварају групе и показују на мене.

Журим, некако, према раскрсници, између жена са ферецама, девојчица, обесних тинејџера и озбиљних средовечних мушкараца који се присећају мога лика, јер се све чешће окрећу за мном, застајући или полазећи у исти мах да ме стигну.

Само да дођем до раскрснице, кажем себи. Не волим ту гужву око Железничке. Доста се све изменило. Годинама ту нисам била, јер кад год одем, колима прођем поред ње. Променило се и окружење, и зграда, и натписи и речник. Боје су друкчије, куће су друкчије, дрвеве је друкчије, патуљастике. Само је пут прав и исти.

Да ми је да дођем до раскрснице, лакше би ми било. Тамо ме више познају, и *наши* и *њихови*. Тамо сам куповала, чекала аутобусе за Приштину или Клину, тамо је, ама баш у центру, кућа мог најстаријег брата.

Некако и дођем, трчећи. Наравно, и то трчање је било споро и тешко, као вечност. На улазу у двориште братовљеве куће, десетине млађаних мушкараца, ангажованих око изградње неких сада нових зграда у дворишту. Запрепашћено ме погледаше, и док су обавештавали главног у кући, а остали ми се жестоко приближавали, ја скренух. Улетим у суседну кућу, где једино и беху отворена врата. Затекох Сретена Мартиновића, историчара, мог рођака, и његову жену која се ужурбано спрема да крене, незадовољна мојим доласком. На моје питање шта је са њиховом децом, ћерка је моја вршњакиња, син нешто млађи, нико ми није одговорио. Журили су! Све је већ спремно да се крене. Најпре иде жена, обучена и дотерана као и увек. Сви журе, и већ ће ноћ.

Куда, ако се путем за Приштину не може?

Још једна мала шанса је постојала: преко њива до Угљара.

И опет, не знам како сам тамо дошла. Само знам да сам осетила неизмерно олакшање што сам на својој ливади. И одатле су полазили сви моји путеви као што су се ту, у Угљару, стварали сви светови, све чежње и све наде.

АПРИЛ – ПОНОВО

И не у некој кући! Ни код једног, ни код другог брата. Ни сестара, ни стричева. Сви су ту. И сви су добри, као што знам да ми се сви радују кад дођем. Видела сам их, после дужег времена прошле године, на Видовдан. Тада сам, иако није било сигурно, отишла у Угљаре, накратко, само да се видимо, јер је књижевни програм почињао испред манастира Грачанице. Иако су желели да присуствују *Видовданском јесничком причешћу*, радосни што сам добила *Перо десјојџа Стефана*, нико није био. На том су путу, неколико дана пре Видовдана, погинули они млади Косовци из Преоца и околине. Да сам инстирала, дошли би пешице сви. Али сам их молила, преклињала, да не долазе. И овако је било много суза.

За три сата колико смо били заједно нисмо три речи изговорили. Само смо плакали. И стриц и брат су плакали, иако су се скривали иза кашљуцања и брисања браде и бркова. Сестре су ме миловале, држале за руку, пипале главу, гледале лице и тражиле трагове од прошлогодишње саобраћајне несреће. Снаја ме је, као и увек, нудила ручком:

Оно шјџо волиш, каже. Чувала ми је парче сувог меса.

Кратко сам била, а и да сам остала дуже, не знам како бих.

Увече, на књижевној вечери, у име жирија, Драган Костић је саопштио да је овогодишњи добитник *десјојџовоџ Пера* из Угљара.

Ништа ми више није било важно! Само да ме чују да сам са њима. Причали су ми после да су сутрадан пратили радио Грачаницу и не знам још које локалне програме као нешто што се ретко дешава. Браћа су чашћавала у сеоским продавницама – кафанама, а многи су потврђивали да су знали шта ће бити са мном.

Питала сам се зашто не могу да проговорим о тој тузи са којом легнем и устанем: о Косову, о умрлом брату, о неким још болним нестајањима. Професор Јеротић ми једном рече да се ћути о ономе што је много рањиво. Недостају речи за такву врсту приче. Слабе су слике. Ту се само ћутањем говори. И грозницом. И грчом.

АПРИЛ – САН

Тако, дакле, дођох на ливаду, ни код кога, иако могу у сваку кућу угљарску. А и гробље је пуно мојих. Скупише се око мене многи рођаци и комшије, као некад.

Пролеће је. Последња недеља априла. Све зелени и клија. Буди се природа, подиже се трава после вишедневне поплаве. На ливади, између нашег и стричевог воћњака, одједном, невероватном брзином, почеше да пупе и цветају шљиве, јабуке, џанарике, крушке. Дивим се,

идем од једног до другог дрвета, дишем и, склоњена од претходне јурњаве по Косову Пољу, посматрам гранчице које се, додиром, као магијом очаране, расцветавају. Сви гледају и уживају у призору. Радујемо се новом животу.

Као и увек, као у све векове, као са сваким сном, деси се неочекивано: на сред ливаде, где је усамљено стајало поштанско сандуче, зазвони нешто. Неко од моје браће, знајући већ систем, потрча, извуче хартију, и тужно ми принесе. Преко интернета је стигла порука за мене: *смесица да најусијим Косово*. У истом тренутку, поред куће, почеше да пролазе кола КФОР-а, пре оклопна возила, но нека друга.

Идем, кажем, спремна да им не задам још веће муке, иако ни сама не знам којим правцем.

Молим те, завапи стриц, *видиш како је воће отијезало од иветиова*. *Још ће се сада њоломијти, а њосле? Посијави њодуиирач исјод ових зрана, њамо зде је најиотребније*.

Почех да подупирем свуда где се од густине цветова није видело небо, од тежине цветова гране додиривале земљу, а од белине све зрачило. Све у журби, у страху и тузи (већ су многи плакали), када се продорно огласи сирена са Железничке. Пробудих се.

АПРИЛ – ПОНОВО

Април је. Све је у цвету.

Данас ми је рођендан.

Била је Цветина недеља, говорила је мајка, *недеља уочи Ускрса*.

Никада није знала који је датум био. Знала је по цвету на дрвећу. И косовој песми.